

POCZUCIE SKUTECZNOŚCI STUDENTEK KIERUNKÓW NAUCZYCIELSKICH POLSKIEJ I UKRAIŃSKIEJ UCZELNI: BADANIE PORÓWNAWCZE

W artykule przedstawiono wyniki badania nad różnicami uogólnionego poczucia własnej skuteczności studentek studiów nauczycielskich w Polsce i na Ukrainie.

Poczucie skuteczności przedstawiono w świetle teorii Bandury (1994). Według założeń Bandury (1977, 1994), poczucie skuteczności jest definiowane jako wiara człowieka we własną skuteczność, która jest skutkiem transferu bezpośrednio i pośrednio doświadczanej informacji, pochodzącej z różnych źródeł. Poczucie własnej skuteczności wywiera wpływ na procesy poznawcze, motywacyjne, emocjonalne oraz dokonywania wyboru.

Artykuł zawiera dwie części – teoretyczną i empiryczną. W części teoretycznej został omówiony problem poczucia własnej skuteczności w odniesieniu do zawodów nauczycielskich. Analiza sfery zawodowej wskazuje na niezbędność posiadania przez nauczycieli wysokiego poziomu poczucia skuteczności, który m. in. skutkuje większym zaangażowaniem w pracę (Schwarzer, Hallum, 2008), niższym poziomem wypalenia zawodowego oraz obniżeniem zamiaru opuszczenia zawodu (Skaalvik, Skaalvik, 2016) i in.

W części empirycznej została przedstawiona analiza wyników badania ogólnego poczucia własnej skuteczności studentek kierunków nauczycielskich. Badanie zostało przeprowadzone wśród 100 studentek kierunków nauczycielskich jednej polskiej i jednej ukraińskiej uczelni. W badaniu została wykorzystana Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności (GSES) Schwarzera, Jerusalema, Juczyńskiego.

Wyniki badań wykazały, iż nie istnieją istotne statystycznie różnice między grupą polskich i ukraińskich studentek w zakresie uogólnionego poczucia własnej skuteczności. Studentki obydwu uczelni posiadają dość wysoki poziom poczucia własnej skuteczności, co w przyszłości może wpływać na jakość wykonywanego zawodu poprzez większe zaangażowanie w pracę oraz zadowolenie z wykonywanej pracy.

Słowa kluczowe: *wczesna dorosłość, zasoby osobiste, ogólne poczucie własnej skuteczności, studentki, studia nauczycielskie.*

Wprowadzenie. Zanim młodzi dorośli podejmą się tak ważnej i tak odpowiedzialnej pracy, jaką, bez wątpienia, jest praca nauczyciela – należałoby

zapoznać ich z ich własnym potencjałem zasobów osobistych, m. in. ogólnym poczuciem własnej skuteczności. Poczucie skuteczności przez wielu naukowców (zob. [2]; [7]; [9]) zaliczane jest do jednego z najważniejszych zasobów osobistych, który sprzyja osiąganiu sukcesu (zob. [2]; [7]) oraz jest jednym z kryteriów zdrowia psychicznego jednostki (zob. [7]; [9]). Grzegorzewska [5] podkreśla, iż zdrowie psychiczne i fizyczne jest czynnikiem prawidłowego rozwoju każdego człowieka. „Zdrowie stanowi podstawowy warunek rozwoju psychofizycznego, intelektualnego i społecznego, aktywnego działania, osiągania sukcesów oraz szczęścia w życiu osobistym i rodzinnym” [5, s. 13]. Stąd głównym celem analizy teoretycznej, jak i empirycznej, podejmowanej w niniejszej pracy jest poznanie poczucia własnej skuteczności młodych dorosłych zamierzających podjąć pracę nauczycielską.

Poczucie skuteczności. Poczucie własnej skuteczności jest definiowane przez Bandurę [2, s. 2] jako „wiera człowieka we własną skuteczność”. Zdaniem Bandury [2, s. 2]: „Wiera człowieka we własną skuteczność wpływa na to, jak ludzie się czują, myślą, motywują się i zachowują. Ta wiera wywiera różne efekty poznawcze, motywacyjne, afektywne oraz wpływa na procesy wyboru”. Bandura [2] wymienia również źródła przekonania na temat własnej skuteczności. Do najbardziej efektywnego źródła tworzenia poczucia własnej skuteczności Bandura [2] zalicza poczucie mistrzostwa. Sukcesy, jak twierdzi Bandura [2, s. 2], budują głęboką wiarę człowieka we własną skuteczność, porażki natomiast podminowują ją, szczególnie jeśli mają miejsce kiedy poczucie własnej skuteczności nie jest jeszcze utrwalone. Drugim źródłem tworzenia i wzmacniania wiary we własną skuteczność jest doświadczenie zastępcze, wynikające z obserwowania modeli społecznych podobnych do nas. Obserwacja sukcesów modeli podobnych do nas daje obserwatorowi wiarę, że i on może osiągnąć sukces w porównywalnych czynnościach. Perswazja społeczna należy do trzeciego źródła wzmacniania poczucia własnej skuteczności. Otrzymana od innych osób informacja, że wierzą oni w naszą kompetencję powoduje zwiększenie wysiłku w kierunku osiągnięcia sukcesu i w konsekwencji do wzmocnienia poczucia własnej skuteczności.

Poczucie własnej skuteczności, zdaniem Bandury [2], oddziałuje na procesy poznawcze, motywacyjne, emocjonalne oraz procesy wyboru. Mówiąc o *procesach poznawczych* Bandura [2, s. 4] zaznacza, iż: „Efekty wiary we własną skuteczność na procesy poznawcze mają rozmaite formy. Większość ludzkiego zachowania i celowego działania jest regulowana poprzez pośredniczącą ją myśl uosabiającą ten cel, który jednostka chce osiągnąć”. Według Bandury [2], na ustalenia osobistych celów wpływa szacowanie własnych możliwości. Im silniejsze jest postrzeganie własnej skuteczności tym wyższe cele ludzie sobie stawiają. O wpływie poczucia własnej skuteczności na *procesy motywacyjne* Bandura [2, s. 4] wyraża się następująco: „Wiera w skuteczność gra kluczową rolę w samoregulacji motywacji.

Większość ludzkiej motywacji jest poznawczo generowana. Ludzie sterują swoim zachowaniem w oparciu na wcześniejsze myśli”.

Mówiąc o *procesach afektywnych*, Bandura [2, s. 5] podkreśla, iż: „Wiara ludzi w zdolność do radzenia sobie wpływa na to, ile stresu i depresji oni doświadczają w trudnych sytuacjach, jak również na poziom motywacji”. Ludzie, którzy wierzą, że poradzą sobie z trudną sytuacją, doświadczają mniej lęku (niepokoju).

Pisząc o *procesach wyboru*, Bandura [2, s. 7] zwraca uwagę na to, iż „Ludzie są częściowo produktem otoczenia, dlatego wiara w skuteczność może kształtować kierunek ich życia poprzez wpływanie na rodzaje czynności oraz środowiska przez nich wybierane. Ludzie unikają czynności i sytuacji, które w ich przekonaniu przekraczają ich zdolności do radzenia sobie”.

Podsumowując, Bandura [2] podkreśla wagę oddziaływania poczucia własnej skuteczności na procesy poznawcze, emocjonalne, motywacyjne oraz zachowania. Bandura [2] sygnalizuje również znaczenie poczucia własnej skuteczności we wczesnej dorosłości.

Wczesna dorosłość. Wiek wczesnej dorosłości pozostaje jednym z najbardziej dyskusyjnych tematów w literaturze psychologicznej. W pracy przyjmujemy, według Brzezińskiej, Appelt, Ziołkowskiej [3], iż wczesna dorosłość przypada na 18.-20. a 30.-35. rok życia. Podobnie twierdzą inni naukowcy, m. in. Gurba [6], Oleś [11]. Zdaniem Olesia [11], wczesna dorosłość wiąże się z podejmowaniem ról życiowych, charakterystycznych dla człowieka dorosłego. Jak pisze Oleś [11, s. 16], granice tego wieku są dość rozmyte: „O granicach poszczególnych okresów w życiu konkretnego człowieka decyduje nie wiek biologiczny, choć nie można go oczywiście pominąć, ale rodzaj interakcji między osobą a środowiskiem. Jej wiodące parametry to styl życia, rodzaj realizowanych zadań i biologiczna kondycja organizmu. Dlatego można wchodzić w dorosłość, mając 18, 25, 30 lub nawet 35 lat (...)”.

Nie mniej dyskusyjny pozostaje również temat zadań rozwojowych tego wieku (zob. [3]; [6]; [11]; [19]). Większość naukowców ([3]; [6]; [11]) jest solidarnych w tym, iż do najważniejszych osiągnięć tego wieku zalicza się stabilizację życia rodzinnego oraz zawodowego. Brzezińska, Appelt, Ziołkowska [3] podkreślają również, iż te dwie podstawowe sfery życia są bardzo ważne na tym etapie, ponieważ są podstawowym źródłem satysfakcji z życia człowieka.

Poczucie skuteczności we wczesnej dorosłości. Według Bandury [2, s. 12]: „Wczesna dorosłość to okres, kiedy ludzie muszą nauczyć się radzić sobie z wieloma nowymi wyzwaniami wynikającymi z trwałych związków małżeńskich, rodzicielstwa i karier zawodowych”. Bandura podkreśla, iż ogromną rolę w osiągnięciu tych sukcesów odgrywa poczucie własnej skuteczności. Zdaniem Bandury [2], jeżeli młodzi dorośli wchodzić w ten okres rozwojowy ze słabo wyposażonymi zdolnościami

oraz brakiem wiary w siebie, to wiele aspektów życia dorosłego będzie dla nich stresująca oraz deprecjonująca.

Nawiązując do zawodu nauczyciela, warto podkreślić, iż **ogólne poczucie skuteczności** (*general self-efficacy*) odgrywa istotną rolę dla **poczucia własnej skuteczności nauczycieli** (*teacher self-efficacy*), na co wskazują wyniki badań naukowców m. in. Khan, Fleva, Qazi [8]. Podobnie twierdzi Ross [12, s. 3] pisząc, że: „Poczucie własnej skuteczności nauczyciela jest podkategorią poczucia własnej skuteczności; odnosi się do przekonań jednostki co do sprawności w podejmowaniu działań, powiązanych z nauczaniem uczniów”. Poczucie własnej skuteczności nauczyciela (*teacher self-efficacy*), należy rozumieć jako: „indywidualną wiarę nauczyciela we własną zdolność do planowania, organizowania i realizacji działań wymaganych w zakresie osiągania odpowiednich celów edukacyjnych” [16, s. 1787].

Liczni naukowcy m. in. Schwarzer, Hallum [15], Schunk, Zimmerman [14], Skaalvik, Skaalvik [16], Ross [12], Zimmerman [20] podkreślają, iż wiara we własną skuteczność nauczyciela jest podstawą dobrego nauczania oraz osiągnięć uczniów. Więcej na ten temat patrz Durkalewych [4].

W literaturze zarówno pedagogicznej, jak i psychologicznej zauważamy wzrost zainteresowania problematyką poczucia własnej skuteczności studentów kierunków pedagogicznych. Badanie wśród polskich studentów studiujących wychowanie fizyczne przeprowadziła Turosz [17] oraz badania porównawcze dotyczące polskiej i słowackiej młodzieży zrealizowano przez Rubachę i Sirotawę [13]. Międzynarodowe porównawcze badanie wśród studentów z pięciu państw – Costa Rica, Niemiec, Polski, Turcji oraz USA – przeprowadzili Łuszczynska, Gutiérrez-Doña, Schwarzer [10]. **Aktualnym** wydaje się być porównanie polskiej i ukraińskiej młodzieży pod kątem posiadanych zasobów osobistych, m. in. poczucia skuteczności, co również wiąże się z lukami w podobnych badaniach w literaturze naukowej.

Cel badań. Narzędzie badawcze. Osoby badane.

Celem badań było poznanie poziomu poczucia skuteczności u polskich i ukraińskich studentek studiów nauczycielskich.

Narzędzie. W pracy zastosowano kwestionariusz *Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności (GSES)* Schwarzera, Jerusalema, Juczyńskiego. Skala *GSES* „(...) mierzy siłę ogólnego przekonania jednostki co do skuteczności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i przeszkodami” [7, s. 93]. Zdaniem naukowców (zob. [7]) poczucie skuteczności pozwala przewidywać intencje oraz działania osobowości w różnych obszarach ludzkiej aktywności.

Analizę wyników badań przeprowadzono za pomocą programu SPSS 22.

Osoby badane. W badaniu wzięło udział 100 studentek drugiego oraz trzeciego roku kierunków nauczycielskich polskiej i ukraińskiej uczelni: 50 polskich studentek oraz 50 ukraińskich studiujących filologię polską (kierunek nauczycielski).

Grupy nie różniły się ilościowo oraz były podobne pod kątem wieku ($M = 22$). Znajomość języka polskiego przez ukraińskie studentki pozwoliła na przeprowadzenie badań bez adaptacji skali GSES na język ukraiński. Badanie miało dobrowolny oraz anonimowy charakter. Chociaż można zaobserwować niewielkie różnice kulturowe między oboma krajami to jednak system kształcenia oraz jakość edukacji mogą różnicować studentów polskiej i ukraińskiej uczelni. Można przypuszczać, że czynnikiem modyfikującym poczucie własnej skuteczności może być proces kształcenia, m. in. program edukacyjny oraz psychologiczny klimat studiów.

Tab. 1

Statystyki opisowe dotyczące wyników ogólnego poczucia skuteczności (GSES) dwóch badanych grup studentek (polskiej i ukraińskiej)

Statystyki grupy					
Numer pozycji	Grupa studentek	I	Średnia	Std. odchylenie	Std. błąd średni
GSES_1	UA	50	3,20	0,69	0,09
	POL	50	3,24	0,55	0,07
GSES_2	UA	50	2,70	0,64	0,09
	POL	50	2,62	0,77	0,11
GSES_3	UA	50	2,96	0,72	0,10
	POL	50	2,88	0,68	0,09
GSES_4	UA	50	3,00	0,57	0,08
	POL	50	2,70	0,67	0,09
GSES_5	UA	50	3,08	0,63	0,08
	POL	50	2,94	0,65	0,09
GSES_6	UA	50	3,36	0,63	0,08
	POL	50	3,20	0,63	0,09
GSES_7	UA	50	3,00	0,72	0,10
	POL	50	2,84	0,68	0,09
GSES_8	UA	50	2,98	0,58	0,08
	POL	50	2,82	0,62	0,08
GSES_9	UA	50	2,84	0,68	0,09
	POL	50	2,72	0,67	0,09
GSES_10	UA	50	3,00	0,60	0,08
	POL	50	2,98	0,65	0,09

Wyniki badań. W tab.1 przedstawiono średnie wyniki oraz odchylenia standardowe dla poszczególnych stwierdzeń wchodzących w skład skali GSES.

Porównywanie średnich z dwóch grup za pomocą Testu t dla grup niezależnych, nie wykazało istotnych różnic dla poszczególnych stwierdzeń wchodzących w skład skali GSES.

Podsumowując, przedstawione rezultaty wskazują, iż nie istnieją istotne statystycznie różnice w zakresie poczucia skuteczności w dwóch porównywalnych grupach, innymi słowy, porównywane grupy posiadają podobny poziom poczucia własnej skuteczności. Wynik ogólny skali GSES w grupie ukraińskich studentek stanowi $M = 30,12$; $SD = 6,48$. W grupie polskich studentek wyniki są podobne $M = 28,94$; $SD = 6,57$. Przedstawione wyniki obydwu porównywanych grup są dość wysokie (maksymalny wynik możliwy do uzyskania w tej skali stanowi 40). Na podstawie uzyskanych wyników można wnioskować, iż zarówno polskie, jak i ukraińskie studentki kierunków nauczycielskich, cechuje dość wysokie poczucie własnej skuteczności. Wyniki te wydają się korespondować z wynikami badań Rubacha, Sirota [13] oraz Łuszczyńska, Gutiérrez-Doña, Schwazer [10]. Według wyżej wspomnianych badaczy, ogólne poczucie własnej skuteczności dla polskich studentek wynosiło $M = 27,60$; $SD = 4,81$. Podobnie, wysokie wyniki odnotowano u studentek z Costa Rica ($M = 33,06$; $SD = 4,58$), Turcji ($M = 31,92$; $SD = 4,86$), USA ($M = 30,64$; $SD = 4,45$), Niemiec ($M = 28,31$; $SD = 4,96$). To z kolei daje możliwość wnioskować, iż ogólne poczucie własnej skuteczności studentek jest dość wysokie, niezależnie od kraju zamieszkania.

Wnioski. Wyniki badania porównawczego dają podstawę stwierdzić, iż współczesne studentki, zarówno z polskiej, jak i ukraińskiej uczelni, cechuje dość wysoki poziom poczucia własnej skuteczności, co w przyszłości może skutkować dobrym przystosowaniem do pracy, większym zaangażowaniem oraz uzyskaniem satysfakcji, co również przekłada się na zdrowie psychiczne jednostki.

Wysokie poczucie własnej skuteczności, jak wykazują liczne wyniki badań (zob. [16]; [18]), pozytywnie wpływa na wykonywanie zawodu przez nauczycieli. Badacze podkreślają, iż nauczyciele z wysokim poczuciem własnej skuteczności:

posiadają wyższe zaangażowanie w pracę i zadowolenie z pracy, niższy poziom wypalenia zawodowego, mniejszy zamiar opuszczenia zawodu nauczyciela [16, s. 1787];

potrafią zaplanować odpowiednie (właściwe) zadania dla uczniów, które mają trudności w uczeniu się; dobrze wykonują swoją pracę i są bardziej w nią zaangażowani [18];

wykazują mniejszy stres i większe zaangażowanie w pracę [15].

Literatura

1. Bandura A. Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change / A. Bandura // Psychological Review. – 1977. – Vol. 84 (2), pp. 191 - 215.
2. Bandura A. Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71 - 81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], Encyclopedia of mental health. San Diego: Academic Press, 1998). Available at: <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1994EHB.pdf> (accessed 24 February 2019).
3. Brzezińska A. I., Appelt K., Ziolkowska B. Psychologia rozwoju człowieka / A. I. Brzezińska, K. Appelt, B. Ziolkowska. – Sopot: GWP, 2016.
4. Durkalevych I. Znaczenie poczucia własnej skuteczności w zawodzie nauczyciela. Źródło: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18630/1/Durkalevych.pdf> (dostęp: 24 lutego 2019).
5. Grzegorzewska I. Odporność psychiczna dzieci alkoholików / I. Grzegorzewska. – Warszawa: Scholar, 2013.
6. Gurba E. Wczesna dorosłość / J. Trempała. (red.), Psychologia rozwoju człowieka. Warszawa: PWN, 2011, s. 287-311.
7. Juczyński Z. Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia / Z. Juczyński. – Warszawa: PTP, 2009.
8. Khan A., Fleva E., Qazi T. Role of Self- Esteem and General Self-Efficacy in Primary School, Psychology, 2015, vol. 6, pp. 117 - 125. Available at: https://file.scirp.org/pdf/PSYCH_2015012314303457.pdf (accessed 24 February 2019).
9. Lehtinen V. Building up good mental health / V. Lehtinen. – Jyväskylä: Gummerus Printin, 2008.
10. Łuszczyńska A., Gutiérrez-Doña B., Schwazer R. General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries // Psychology Press. – 2005. – Vol. 40 (2), pp. 80 - 89.
11. Oleś P. Wprowadzenie do psychologii osobowości / P. Oleś. – Warszawa: Scholar, 2009.
12. Ross J. A. (1994), The impact of an in-service to promote cooperative learning on the stability of teacher efficacy. Teaching and Teacher Education, Vol. 10 (4), pp. 381 - 394. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.3792&rep=rep1&type=pdf> (accessed 11 May 2017).
13. Rubacha K., Sirotová M. Poczucie skuteczności wychowawczej kandydatów na nauczycieli w Polsce i Słowacji // Rocznik Andragogiczny. – 2013. – Nr 20, s. 109 - 117.

14. Schunk D. H., Zimmerman B. J. Influencing children's self-efficacy and self-regulation of reading and writing through modeling // *Reading and Writing Quarterly*. – 2007. – Vol. 23, pp. 7 - 25.

15. Schwarzer R., Hallum S. Perceived Teacher Self-Efficacy as a Predictor of Job Stress and Burnout: Meditation Analyses. *Applied Psychology: An International Review*. – 2008. – Vol. 57, pp. 152 - 171. doi: 10.1111/j.1464-0597.2008.00359.x

16. Skaalvik E. M., Skaalvik S. Teacher Stress and Teacher Self-Efficacy as Predictors of Engagement, Emotional Exhaustion, and Motivation to Leave the Teaching Profession // *Creative Education*. – 2016. – Vol. 07 (13), pp. 1785 - 1799.

17. Turosz M. A. Zasoby osobiste i deficyty a jakość życia studentów Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, *Probl. Hig Epidemiol*. – 2011. – 92 (2), s. 204 - 210. Źródło: <http://phie.pl/pdf/phe-2011/phe-2011-2-204.pdf> (dostęp 12 lutego 2019).

18. Ware H., Kitsantas A. Teacher and collective efficacy beliefs as predictors of professional commitment // *Journal of Education Research*. – 2007. – Vol. 100 (5), pp. 303 - 310.

19. Zimbardo P. G., Johnson R. L., McCann V. Psychologia: kluczowe koncepcje. T. 1. / P. G. Zimbardo, R. L. Johnson, V. McCann. – Warszawa: PWN, 2010.

20. Zimmerman B. J. Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn // *Contemporary Education Psychology*. – 2000. – Vol. 25 (1), pp. 82 - 91.

References

1. Bandura A. (1977), Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, Vol. 84 (2), pp. 191 - 215.

2. Bandura A. (1994), Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71 - 81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1998). Available at: <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1994EHB.pdf> (accessed 24 February 2019).

3. Brzezińska A. I., Appelt K., Ziolkowska B. (2016), *Psychologia rozwoju człowieka* [Psychology of Development]. Sopot: GVP. (In Polish).

4. Durkalevych I. (2017), *Znachenie pochutsia vlasnej skutechnosti v zavodzie nauchytsiela* [The importance of self-efficacy in the profession of a teacher]. Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18630/1/Durkalevych.pdf> (dostęp: 24 lutego 2019). (In Polish).

5. Grzegorzewska I. (2013), *Odporność psychiczna dzieci alkoholików* [Mental resilience of children from alcoholic families]. Varshava: Scholar. (In Polish).

6. Gurba E. (2011), *Vchesna doroslosć* [Early Adulthood]. V: J. Trempała. (red.), *Psychologia rozvoiu chłowieka* [Developmental Psychology]. Varshava: PVN, pp. 287-311. (In Polish).
7. Yuchyński Z. (2009), *Narzędzia pomiaru v promotsi i psychologii zdrovia* [Measurement tools in promotion and psychology of health]. Varshava: PTP. (In Polish).
8. Khan A., Fleva E., Qazi T. (2015), Role of Self- Esteem and General Self-Efficacy in Primary Schools. *Psychology*, 6, pp. 117 - 125. Available at: https://file.scirp.org/pdf/PSYCH_2015012314303457.pdf (accessed 24 February 2019).
9. Lehtinen V. (2008), *Building up good mental health*. Jyväskylä: Gummerus Printing.
10. Luszczńska A., Gutiérrez-Doña B., Schwazer R. (2005), General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *Psychology Press*, Vol. 40 (2), pp. 80 - 89.
11. Oleś P. (2009), *Vprovadzenie do psychologii osobovosti* [Introduction to the Psychology of Personality]. Varshava: Scholar. (In Polish).
12. Ross J. A. (1994), The impact of an in-service to promote cooperative learning on the stability of teacher efficacy. *Teaching and Teacher Education*, Vol. 10 (4), pp. 381 - 394. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.3792&rep=rep1&type=pdf> (accessed 11 May 2017).
13. Rubacha K., Sirotová M. (2013), *Pochutsie skutechnosti vichovavchej kandydatov na nauchytsieli v Poltse i Slovatsi* [A sense of the educational effectiveness in candidates for teachers in Poland and Slovakia]. *Rochnik Andragogichny*, no. 20, pp. 109 - 117.
14. Schunk D. H., Zimmerman B. J. (2007), Influencing children's self-efficacy and self-regulation of reading and writing trough modeling. *Reading and Writing Quarterly*, Vol. 23, pp. 7 - 25.
15. Schwarzer R., Hallum S. (2008), Perceived Teacher Self-Efficacy as a Predictor of Job Stress and Burnout: Meditation Analyses. *Applied Psychology: An International Review*, 57, pp. 152 - 171. doi: 10.1111/j.1464-0597.2008.00359.x
16. Skaalvik E. M., Skaalvik S. (2016), Teacher Stress and Teacher Self-Efficacy as Predictors of Engagement, Emotional Exhaustion, and Motivation to Leave the Teaching Profession. *Creative Education*, Vol. 07 (13), pp. 1785 - 1799.
17. Turosh M. A. (2011), *Zasoby osobiste i defitsyty a iakość zhytsia studentov Akademii Vychovania Fizychnego v Varshavie* [Personal resources, deficits and the quality of life in students of the University of Physical Education in Warsaw]. *Probl.*

Hig Epidemiol, 92 (2), s. 204 - 210. Źródło: <http://phie.pl/pdf/phe-2011/phe-2011-2-204.pdf> (dostęp 12 lutego 2019). (In Polish).

18. Ware H., Kitsantas A. (2007), Teacher and collective efficacy beliefs as predictors of professional commitment, *Journal of Education Research*, Vol. 100 (5), pp. 303 - 310.

19. Zimbardo P. G., Johnson R. L., MtsTsann V. (2010), *Psychologia: kluchowe kontseptsje* [Psychology: key concepts. Vol.1.]. Varshava: PVN. (In Polish).

20. Zimmerman B. J. (2000), Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn. *Contemporary Education Psychology*, Vol. 25 (01), pp. 82 - 91.

Дуркалевич І.

САМОЕФЕКТИВНІСТЬ СТУДЕНТОК ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПОЛЬСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ВУЗІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті представлені результати дослідження відмінностей самоєфективності студенток педагогічних спеціальностей польського та українського вузів.

Почуття самоєфективності представлено у світлі теорії Bandury (1994). Згідно з положеннями Bandury (1977, 1994), почуття самоєфективності визначається як віра людини у власну ефективність, що є результатом безпосередньої та опосередкованої інформації, яка походить з різних джерел. Самоєфективність впливає на когнітивні, мотиваційні, емоційні процеси та процеси вибору.

Стаття містить дві частини – теоретичну та емпіричну. У теоретичній частині висвітлено проблему важливості самоєфективності в праці педагогів. Аналіз професійної діяльності педагогів свідчить про необхідність високого рівня почуття самоєфективності, який, серед іншого, призводить до кращої заангажованості в працю (Schwarzer, Hallum, 2008), зниження рівня професійного вигорання та зниження намірів залишити професію (Skaalvik, Skaalvik, 2016) і ін.

У емпіричній частині представлено аналіз результатів дослідження узагальненої самоєфективності студенток педагогічних спеціальностей. Опитування проводилося серед 100 студенток польського та українського навчальних закладів. У дослідженні застосовано Шкалу узагальненого почуття самоєфективності (GSES) авторства Schwarzer, Jerusalem, Juczyńskiego.

Результати досліджень показали, що немає статистично значущих відмінностей між групою польських та українських студенток у плані генералізованої самоєфективності. Студентки польських та українських університетів мають досить високий рівень самоєфективності, який у

майбутньому може вплинути на якість виконуваної професії, що здійснюється завдяки більшій заангажованості в працю та задоволеності від виконуваної роботи.

Ключові слова: *раннє доросле життя, особистісні ресурси, загальна самоефективність, студентки, педагогічне навчання.*

Durkalevych I.

SELF-EFFICACY IN POLISH AND UKRAINIAN TEACHING CANDIDATES: COMPARATIVE STUDY

The article presents the results of the study of differences in general self-efficacy in Polish and Ukrainian teacher candidates.

Self-efficacy is portrayed according to the Bandura's (1994) theory. According to the Bandura's (1977, 1994) assumptions, self-efficacy is defined as one's belief in their own effectiveness, which is, in turn, a result of a transfer of information experienced directly or indirectly and coming from various sources. Self-efficacy has an effect on cognitive, motivational and emotional processes, as well as making choices.

The article consists of two parts – theoretical and empirical. The theoretical part discusses the problem of self-efficacy in regard to the teaching professions. The analysis of the professional sphere indicates on the indispensability of high level self-efficacy in teaching professions, as it increases i. a. work commitment (Schwarzer, Hallum, 2008) and decreases the level of professional burnout as well as intention to leave the job (Skaalvik, Skaalvik, 2016) et al.

The empirical part contains an analysis of the general self-efficacy survey conducted on the teacher candidates. The survey has been conducted on a sample of 100 female teacher candidates of one Polish and one Ukrainian college. The study utilized General Self – Efficacy Scale by Schwarzer, Jerusalem, Juczyński.

The outcomes of the study indicate that there are no statistically significant differences between the Polish and Ukrainian students in regard of the general self-efficacy levels. Students of both colleges display quite high levels of self-efficacy, which, in the future, may influence the quality of the performed profession, increasing work commitment as well as work satisfaction.

Key words: *young adulthood, personal resources, general self-efficacy, students, pedagogical formation.*

Дуркалевич Ірина Володимирівна – кандидат психологічних наук, викладач психології, Вища державна професійна школа ім. Станіслава Пігоня, Польща (dr nauk humanistycznych w zakresie psychologii, wykładowca psychologii w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Stanisława Pigonia, Polska).